

Risale-i Nur klasik bir kelim eseri değildir

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlyas Üzüm: "Risale-i Nur hem iman problemi yaşayan insanlık âlemi hem iman zaafı ve ibadet-ahlak sorunu yaşayan İslam âlemi için Kur'an'ın temel mesajlarını aklı deliller ile temellendiren ve aynı zamanda kişiyi kalbî feyizler ile tenvir eden mükemmel bir çağdaş kelim eseridir. Diğer bir ifadeyle, Risale-i Nur'u klasik kelim eserlerinden ayıran birçok husus olup bunlardan birisi, onun aklı temellendirmeleri 'insanî' zeminde ele alması, bir diğer hayati husus da onun; aklın yanı sıra kalbi, ruhu ve duyguları besleyen, doyuran bir muhtevaya sahip olmasıdır."

Bediüzzaman'ın Bakışıyla Eğitim - 1

DİZİ: MUSTAFA ÖZTÜRKÇÜ

m.ozturkozurkcu@hotmail.com

GİRİŞ: Bediüzzaman Hazretlerinin vefatının altmış birinci sene-i devriyesi münasebetiyle, Bediüzzaman'ı ve onun eğitime dair görüşlerini akademisyen olan ehl-i ilme yazılı olarak sorduk. Yapılan değerlendirmeleri ve verilen cevapları sunuyoruz. Buyrun...

Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

1961 yılında Afyon Bolvadin'de doğdum. Lisansımı 1983 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde bitirdim. 1985 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansımı, 1994 yılında yine aynı Enstitü'de "İnanç Esasları Açısından Türkiye'de Ca'ferîlik -Türkiye'de Ca'ferî Azerîler'in Bugünkü Dinî İnanç ve Yaşayışları" adlı çalışmayla doktoramı tamamladım. 1993 yılında Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'nde "İslam Mezhepleri Tarihi" alanında araştırma elemanı olarak çalışmaya başladım. 1998-1999'da Sofya Yüksek İslam Enstitüsü'nde öğretim elemanı olarak görev yaptım. 1995 ve 1996'da Bakü Devlet Üniversitesi'nde paket program halinde "Kelim" ve "İslam Mezhepleri Tarihi" dersleri verdim. 2002 yılında doçent oldum. 1994-2006 yıllarında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde, "Çağdaş Dinî Akımlar" dersine girdim. 2007-2008 yılında Kırgızistan'da Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde çalıştım. 2008 tarihinde Din İşleri Yüksek Kurulu üyeliğine atandım. 2013 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine profesör olarak tayin edildim. 2016 yılında emekli oldum. İslam Mezhepleri Tarihi alanında kitap ve makale çalışmaları yaptım ve bu çalışmalara devam etmekteyim.

Bediüzzaman'ı nasıl tanıdınız? Eserleri ve şahsiyeti ile birlikte bir değerlendirmede bulunur musunuz?

Bediüzzaman'ın ismini ilk defa ilkokul çağında rahmetli babamdan duymuştum. Bahsettiğine göre Üstad Emirdağ'da ikamet ettiği sırada araba ile bizim ilçeden geçerken, okul çocukları onun arabasını durdurarak etrafını sarmışlar; babam da kendisini görüp fiilen veya iltizamen elini öpme bahtiyarlığına ermiştir. Annem de bir süre onun eserlerini okuyan hanımların toplantılarına iştirak etmiştir. Risale-i Nur'la ilk temasımız ise bir arkadaş aracılığı ile Bolvadin'de Risaleler'i istinsah eden bir çevre ile kurduğumuz bağlantı ile başlamıştır. Birkaç ay devam eden bu süreçte ışıklı rahle üzerinde ince bir kağıtla Osmanlıca olarak yazılmış Birinci Söz'ün ilk paragrafları, metnin üzerinden geçerek beyaz kağıda aktarılmış; sonra ilgili cümleler ezberlenmiştir. Bu kısa süreli temasın ruhumda bıraktığı izi tarif etmenin mümkün olmadığını kaydetmek gerekir. 1975'ten sonra ise bir akrabamız aracılığıyla Yeni Asya okuyan Nur cemaati ile tanışma imkânı bulmuş, bu imkân çerçevesinde Risale-i Nur'la iştigalimiz ve istifademiz yüksek öğrenim için 1979 yılında İstanbul'a geldikten sonra bir şekilde devam etmiştir.

İşaret ettiğimiz üzere Risale-i Nur'dan küçük yaşlarda haberdar olmama rağmen, onu belli bir şuur dahilinde okuyup anlamaya yönelik süreç, İstanbul'da yüksek öğretime devam ettiğimiz yıllarda olmuştur. Bu süreçte gerek ferdi okumalar gerekse umumi derslerdeki okumalar bilgi olarak zihnimde çok olumlu izler bırakırken, -anlama oranım ne olursa olsun- özellikle duygu dünyamda tarifsiz ulvi tesirler bırakmış, her defasında latifelerim tatlı bir manevi doygunluk yaşamıştır.

Risale-i Nur'u klasik kelim eserlerinden ayıran birçok husus vardır

Hasbelkader akademik alana intikal edip bir eseri kaynakları, metodolojisi, mantıkî örgüsü, tesirleri gibi çeşitli yönleri ile tetkik etmeye yönelik tecrübe kazanmaya başladığımızda; Risale-i Nur'ları daha esaslı şekilde sorgulama, anlama ve kıyaslama imkânı elde ettik. Yüksek lisans çalışmalarımda ilm-i kelim ile meşgul olmamız -daha sonra İslam Mezhepleri Tarihi alanına geçtik- Risale-i Nur'ları değerlendirme açısından büyük bir avantaj sağlamıştır. Çünkü Risale-i Nur esas itibariyle "manevi bir tefsir" olma özelliği taşımakla birlikte, ilm-i kelim konularına ağırlık veren bir nitelik arz etmektedir. Uzatmadan; bende hasıl olan kanaati ifade etmem gerekirse, Risale-i Nur hem iman problemi yaşayan insanlık âlemi hem iman zaafı ve ibadet-ahlak sorunu yaşayan İslam âlemi için Kur'an'ın temel mesajlarını aklı deliller ile temellendiren ve aynı zamanda kişiyi kalbî feyizler ile tenvir eden mükemmel bir çağdaş kelim eseri; Said Nursi de bu yönüyle -çağdaş- kelimci yani mütekelim, diğer ifade ile müstesna bir "ilm-i usulü'd-din alimi"dir. Ancak Risale-i Nur'u klasik kelim eserlerinden ayıran birçok husus olup bunlardan birisi, onun aklı temellendirmeleri "insanî" zeminde ele alması, bir diğer hayatî husus da onun; aklın yanı sıra kalbi, ruhu ve duyguları besleyen, doyuran bir muhtevaya sahip olmasıdır.

Risale-i Nur muhtelif kitaplardan yapılan iktibaslardan oluşmaz

Bediüzzaman'ın ilmî şahsiyeti Risale-i Nur külliyatında açıkça görülmektedir. Tarihçe-i Hayatı'nda ifade olunduğu üzere; o, kısa süre içinde klasik medrese ilimlerini ikmal etmiş, Van'da Tahir Paşa'nın konağında kalırken -kendi ifadesiyle- "asr-ı hazır fenleri" tahsil etmiş bir şahsiyettir. Fakat onun ilmî kişiliği, klasik medrese ilimlerindeki ve modern ilimlerdeki bilgi birikiminden ibaret değil; bunları birbiriyle mezcetmesi, bu ilimlerin "hasılası"nı yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi şartlarına yansıtarak sağlıklı tahliller yapması ve en önemlisi bu bilgiler üzerine özgün bir fikir, derinlikli bir düşünce geliştirmiş olmasıdır. Nitekim Risale-i Nur muhtelif kitaplardan yapılan iktibaslardan oluşmaz; aksine -zorunlu olan hususlar ve istisnalar hariç- baştan sona özgün bir tefekkür olarak önümüzde durur. Şu da var ki bu özgün düşünce, filozoflarınki gibi salt akıl aracılığı ile yapılan bir yolculuğun ürünü değil; vahyin açıklaması olan sünnetin ışığında, insanî özelliklere uygun İslamî, vahyî, nebevî bir fikir manzumesi vasfı taşır.

Kur'an'ı kâinatsız, kâinatı Kur'an'sız okumak doğru değildir

Biraz daha somut ifade etmek gerekirse Said Nursi; eserlerinde, başta Allah'a iman olmak üzere bütün iman esaslarını; ilkin kâinatın şahitliğinde, ikinci olarak Kur'an'ın ve sünnetin ışığında, üçüncü olarak da vicdanî 'hads'lerle olmak üzere; kopmaz bir argüman ağı ile temellendiren bir yol izlemektedir. Bundan dolayıdır ki Kur'anî hakikatleri açıklarken sürekli olarak "Kâinata baktığımızda..." manasına gelen ifadeler kullanarak varlık zemini üzerinden hareket eder. Onun düşünce

dünyasında kâinat ile Kur'an, diğer bir ifadeyle varlık âlemi ve vahiy birbiriyle çelişmez iki kitaptır. Kur'an'ı kâinatsız, kâinatı Kur'an'sız okumak doğru değildir.

Sonuç olarak Said Nursi, Risale-i Nur'da açıkça yansıması görüldüğü üzere -o günkü şartlarda- hem fen ilimlerini hem klasik İslamî ilimleri tahsil etmiş bir şahsiyet olup; ulaştığı sonuçları özgün bir fikrî hasıla olarak paylaşan bir alim, bir müfessir, bir kelimci, bir fikir adamı, bir hikmet ehli, bir düşünür; en nihayet Abdülkadir Geylânî, İmam-ı Gazzâlî, İmam-ı Rabbânî gibi içinde yaşadığımız ahir zamana damgasını vuran "müceddit"tir. Onun hayatında görülen ve eserlerine yansıyan kişiliğinin söylediği tam olarak budur!

Zamanımıza damgasını vuran Said Nursî gerek şahsî tutum ve davranışı ve gerekse te'lif ettiği Risale-i Nurlar'la ne yapmak istemiş, neyi gerçekleştirmeye çalışmıştır?

Said Nursi'nin hayatına ve çok zor şartlar altında telif ettiği eserlerine baktığımızda; onun bir alim ya da müfessir olma özelliğinin ötesinde bir şahsiyet, Risale-i Nur'ların da diğer kitapların ve tefsirlerin ötesinde bir külliyat olduğunu gözlemliyoruz. İslam dünyasında Reşit Rıza, Cemaleddin Efgânî, Mustafa Sabri; Anadolu'da Konyalı Mehmet Vehbi, Elmalılı Hamdi Yazır gibi muasırları da devrin itikadî, ahlakî ve içtimâî problemlerini görmüşler ve birtakım çalışmalar yapmışlarsa da Said Nursi, "zamanın şartlarını dikkate alan" manevi bir Kur'an tefsiri yazmakla kalmamış; bu eser etrafında bir "şahs-ı manevi" teşekkül ettirmeye çalışmıştır. O dönemde yazdığı eserler bazı mercileri rahatsız etmiş ve bu sebeple hayatı sürgünler, zehirlenmeler, hapisler ve tarassutlar altında geçmişse de o bunlara aldırış etmemiş; insanların imanlarını kurtarma adına tarifsiz bir mücadele ortaya koymuş ve neticede muhteşem bir külliyat telif etmiştir. Bu külliyat hem şahs-ı manevi halinde gelen materyalizm, pozitivizm gibi cereyanların hem İslam dünyasında "ahkâm-ı İslamiye"nin iptaline yönelik yaklaşımların ve oluşumların fikrî temellerini çürütmüş; insanların imanını "tahkim ve tahkik" etmiştir. İşte bu yönüyle Said Nursi -kelimenin tam anlamıyla- dinî anlayışta bir "tecdid", bir yenileme ameliyesi gerçekleştirmiştir. Bu tecdid ameliyesi kısaca aklı ile kalbi, akîl ilimlerle dinî ilimleri, kelam ile tasavvufu birleştiren bir ameliye olup; buradan bakıldığında Said Nursi, "müceddit", Risale-i Nur da "tecdid" in gerçekleştiği Kur'an tefsiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna kısaca "tahkiki iman mesleği" diyebiliriz. Dolayısıyla Said Nursi ana gaye olarak tahkiki imana yoğunlaşmış, 130 parça eserden oluşan Risale-i Nur Külliyatı da onun bu gayesinin tahakkuk ettiği semere olarak ortaya çıkmış ve önümüzde durmaktadır.

Bediüzzaman'ın hem hal-i hayatına hem de vefat ettiği 1960'lardan bugüne geçen zamana baktığımızda, tam da onun duasına ve gayesine uygun olarak Risale-i Nur'a muhatap olan on binlerce, belki yüz binlerce, belki milyonlarca insanın imanını "tahkim ve tahkik" ettiği müşahede olunmaktadır. Bundan sonra da onun evrensel yaklaşımları çerçevesinde sadece İslam dünyasının değil tüm insanlığın "tevhid-i hakiki"ye ulaşması inşallah mukadder ve müyesser olacak gibi görünüyor. Zira Risale-i Nur'un çeşitli dünya dillerine çevrilmesi, Risale-i Nur'u okuyan yerli ve yabancı ilim adamlarının beyanları bunu teyit etmektedir.